

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

ШЕЙКО КОСТЯНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК: 343.9:339.3

**ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ
ВИРОБНИЦТВА І ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор
ГОЛОВКІН Богдан Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, завідувач
кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
КОЛЬ Олександр Григорович,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедрою державної безпеки;

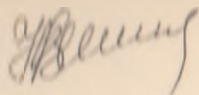
кандидат юридичних наук, доцент
ПРИМАЧЕНКО Віталій Федорович,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
завідувач кафедрою кримінального
права та кримінології факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування.

Заквіт відбудеться 02 жовтня 2020 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.502.01 у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за адресою: 61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 49.

У дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за адресою: 61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 49.

Автореферат розісланий 02 вересня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Петеса

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Виробництво і обіг алкогольних напоїв належить до високоприбуткових видів господарської діяльності, що ліцензується, оподатковується і контролюється державою. У цій сфері точиться гостра боротьба між суб'єктами господарювання за дешеvu сировину, споживачів, ринки збуту і прибутки. Для скорочення собівартості готової продукції та збільшення рівня доходів, суб'єкти господарювання нерідко вдаються до незаконних методів ведення бізнесу, зокрема, практикують необліковане виготовлення алкогольних напоїв на потужностях легальних підприємств та використовують підпільні виробничі цехи для фальсифікації алкогольної продукції відомих торгових марок. Незаконно виготовлені алкогольні напої у промислових масштабах розливаються у заборонену законодавством тару «Tetra Pak» і «Bag-in-Box» і масово збуваються за низькою ціною через мережу Інтернет або через заклади (пункти) громадського харчування на розлив.

На практиці, незаконне виробництво і обіг алкогольних напоїв в основному здійснюється у формі незаконного підприємництва (злочинного бізнесу). Разове вчинення злочинів у цій сфері зустрічається рідко. Метою незаконного підприємництва є одержання максимальних доходів від реалізації алкогольних напоїв незаконного походження. У гонитві за надприбутками від збуту вказаних підакцизних товарів беруть участь державні підприємства і суб'єкти господарювання приватного сектору економіки. Маючи у розпорядженні великі грошові ресурси і користуючись корупційним прикриттям, нелегальні товаровиробники і підприємці диктують свої правила ведення бізнесу на ринку алкогольної продукції, контролюють тіньові фінансові потоки, нав'язують цінову політику, витісняють легальних суб'єктів господарювання.

За різними оцінками фахівців, частка незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв складає 50-55%, при цьому щорічні втрати державного бюджету України коливаються у межах від 9 до 12 млрд. грн. Тільки за офіційними даними Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів за 2016-2018 рр. зафіксовано 166 випадків отруєнь підробленими алкогольними напоями, із яких 85 закінчилися смертельно. Надприбутковість незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв призводить до криміналізації цієї галузі економічних відносин.

Проблема незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів була предметом наукових досліджень таких вчених, як: В. І. Антипов, А. М. Бойко, В. І. Борисов, Л. П. Брич, Б. М. Головкін, Н. О. Гуторова, О. О. Дудоров, І. В. Кириченко, О. Г. Колб, В. І. Коротун, В. В. Костенко, А. М. Лисенко, О. П. Мамотенко, М. І. Мельник, М. М. Мінаєв, В. О. Навроцький, О. В. Новіков,

Л. В. Павлик, В. Ф. Примаченко, Є. Л. Стрельцов, М. І. Хавронюк, І. І. Хлебнікова, В. І. Шакур та ін. У своїх працях зазначені науковці розробляли питання кримінально-правових, кримінологічних і криміналістичних засобів протидії злочинам, пов'язаним із виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Питанням кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 204 КК України, присвячені кандидатські дисертації М. М. Мінаєва (2006 р.), Л. В. Павлик (2013 р.), О. П. Мамотенка (2019 р.). Інші криміналісти до цієї проблеми зверталися у контексті дослідження кримінальної відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності.

Кримінологічна характеристика і запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом підакцизних товарів, розроблялися у кандидатських дисертаціях І. В. Кириченка (2009 р.), В. В. Костенка (2013 р.). Однак обидва автори обмежилися дослідженням злочинів у сфері обігу алкогольних напоїв, при цьому В. В. Костенко надав рекомендації щодо запобігання вказаним злочинам тільки органами внутрішніх справ.

Незважаючи на підвищений інтерес науковців до дослідження розглядуваної категорії злочинів, у кримінології досі не вироблено цілісного підходу до пізнання і протидії їм. Враховуючи поширеність злочинів у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, їхні наслідки для національної економіки та добросовісного бізнесу, а також пріоритетність протидії економічній злочинності для органів охорони правопорядку, обрана тема дисертації має теоретичну і практичну значущість, є своєчасною і перспективною для дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується із Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 рр. (затвердженою постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р.), з Концепцією розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття (схваленою Координаційним бюро з проблем кримінології НАПрН України у 2012 р.). Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, в межах фундаментальних досліджень «Теоретичні і прикладні проблеми запобігання злочинності та реформування державної кримінально-виконавчої служби в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000958).

Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 20 грудня 2015 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розроблення кримінологічного поняття злочинів, пов'язаних із виробництвом і обігом алкогольних напоїв, визначення їх детермінант та надання пропозицій щодо заходів запобігання цим злочинам.

Для досягнення визначеної мети поставлені наступні завдання:

- розглянути законний порядок виробництва і обігу алкогольних напоїв та встановити особливості господарської діяльності у цій сфері;
- дослідити зміст, форми і прояви явища незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- надати кримінологічну характеристику злочинів, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- з'ясувати соціальні наслідки явища незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- розкрити механізм функціонування ринку збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв;
- визначити й проаналізувати детермінуючий комплекс незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- охарактеризувати особу, яка вчиняє злочини у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- узагальнити міжнародний та зарубіжний досвід протидії злочинам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- розробити заходи загальносоціального запобігання злочинам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв;
- надати рекомендації щодо заходів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають з приводу протидії економічній злочинності.

Предметом дослідження є запобігання злочинам, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв.

Методи дослідження обрані відповідно до мети, завдань, об'єкта і предмета дисертації. Методологічну основу дослідження становить діалектичний підхід до пізнання і пояснення сутності явища незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв, форм його прояву, кількісних і якісних показників вимірювання, а також оцінки минулого й теперішнього стану, вивчення розвитку і взаємозв'язку з іншими явищами та процесами. *Логіко-догматичний метод* використовувався при тлумаченні окремих наукових і законодавчих термінів, положень законодавства, формулюванні визначень кримінологічних понять і категорій (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3; 1.4). *Порівняльно-правовий метод* застосовано для дослідження зарубіжного й міжнародного досвіду протидії незаконному виробництву і обігу алкогольних напоїв (підрозділ 3.1). *Системно-структурний метод* дозволив проаналізувати структуру злочинів, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, елементи і ланки ринку збуту алкогольних напоїв, розкрити складові детермінуючого комплексу, розробити заходи загальносоціального і спеціально-кримінологічного запобігання вказаним злочинам (підрозділи 1.3; 2.1; 2.2; 3.2; 3.3) Завдяки *статистичному методу*

здійснено аналіз даних статистичної звітності держаних контролюючих і правоохоронних органів, а також моніторингових звітів неурядових організацій (підрозділи 1.3; 1.4; 2.2; 2.3). *Конкретно-соціологічні методи* (вивчення документів, контент-аналіз публікацій ЗМІ і мережі Інтернет, експертні оцінки) використано для надання кримінологічної характеристики досліджуваних злочинів, визначення рівня їх латентності, встановлення соціальних наслідків, з'ясування типових рис особи злочинця, розроблення заходів запобігання (підрозділи 1.3; 1.4; 2.3; 3.3).

Теоретичну основу дисертації склали наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі філософії, економічної теорії, кримінології, кримінального права, соціології, психології, стратегічного бізнес-консалтингу, маркетингу, присвячені питанням організації та здійснення виробництва і продажу алкогольних напоїв, функціонування тіншового ринку товарів, запобіганню і протидії злочинам економічної спрямованості.

Нормативно-правовою базою дисертації є Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, міжнародні конвенції та договори, до яких приєдналася Україна, Кримінальний кодекс України, акти законодавства інших галузей права.

Емпіричну базу дисертації складають результати вибіркового узагальнення 250 кримінальних справ (кримінальних проваджень) за статтями 199, 204 та 229 КК України, розглянутих місцевими судами Харківської, Львівської, Київської, Дніпропетровської, Одеської, Херсонської областей з 2015 по 2019 рр.; результати анкетування 100 експертів працівників Державної податкової служби України та податкової міліції в Харківській області; аналітичні матеріали та огляди Державної податкової служби України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в осмисленні сукупності злочинів, вчинених у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, як різновиду незаконного підприємництва (злочинного бізнесу) на ринку споживчих товарів; розкритті детермінуючого комплексу цього явища і наданні рекомендацій із запобігання таким злочинам. Найбільш значущими результатами, що розкривають новизну роботи, є такі положення, висновки і рекомендації:

уперше:

– доведено, що незаконне виробництво і обіг алкогольних напоїв в Україні здійснюється фізичними та юридичними особами у формі незаконного підприємництва (злочинного бізнесу), спрямованого на одержання максимальних доходів шляхом скорочення або уникнення обов'язкових витрат на виробництво і реалізацію цих підакцизних товарів;

– з'ясовано, що механізм функціонування ринку збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв включає такі ланки: систему договірних товарно-грошових відносин між виробниками, комерційними посередниками,

продавцями і покупцями незаконно виготовлених алкогольних напоїв; використання легальної інфраструктури збуту товарів і логістики доставки; використання інформаційно-телекомунікаційних систем для рекламування і незаконного збуту алкогольних напоїв; здійснення безготівкових розрахунків за допомогою електронних платіжних засобів, а також проведення готівкових розрахунків; вкладення обігових коштів у розширення виробництва, торгівлю і забезпечення корупційного прикриття злочинного бізнесу;

– встановлено три основні канали збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв на споживчому ринку України: 1) оптовий і роздрібний продаж через мережу Інтернет; 2) збут через мережу закладів роздрібно торгівлі; 3) реалізація на розлив через заклади громадського харчування;

– запропоновано системний підхід до вирішення проблеми незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв, що охоплює такі напрями: економічно обґрунтоване реформування спиртової і лікєро-горілочної промисловості; імплементація рекомендацій міжнародних програмних документів ВООЗ, ООН, ЄС щодо профілактики і скорочення шкідливого вживання алкоголю; зміщення пріоритетів превентивної діяльності із виробництва алкогольних напоїв на ринок збуту та незаконну торговельну діяльність; упровадження в Україні міжнародної системи виявлення та відстеження підакцизних товарів під час їх переміщення по ланцюгу постачання (Track&Trace); лібералізація політики ціноутворення на алкогольну продукцію; удосконалення механізму державного контролю якості і безпечності алкогольних напоїв; виявлення і припинення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним виробництвом і обігом алкогольних напоїв;

удосконалено:

– положення про інтегрованість тіньового споживчого ринку алкогольних напоїв в легальний ринок, використання його інфраструктури і логістики, змішування різних за походженням алкогольних напоїв у товарних партіях, використання підроблених марок акцизного податку;

– наукові судження, що підпільна індустрія незаконного виробництва алкогольних напоїв в Україні в основному працює на задоволення попиту в дешевих і низькоякісних алкогольних напоях на внутрішньому споживчому ринку;

– наукові позиції, що незаконне виробництво алкогольних напоїв здійснюється не тільки у підпільних цехах, із спиртів, які незаконно обертаються у вільному обігу, але й на підприємствах державного сектору економіки із використанням необлікованої сировини;

дістали подальшого розвитку:

– положення про основну роль економічних чинників у детермінації досліджуваних злочинів, до яких належать: зростання рівня споживання алкогольних напоїв в Україні і світі; низька купівельна спроможність населення; суттєва різниця в цінах на алкогольні напої законного й

незаконного походження; наявність постійного попиту серед масових споживачів на дешеві алкогольні напої незаконного походження; недоліки національної системи акцизного оподаткування; неналежний контроль за якістю алкогольних напоїв на споживчому ринку України; фіксовані мінімальні роздрібні ціни на алкогольні напої;

– уявлення про негативні наслідки злочинної діяльності у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, що полягають у такому: порушення прав та законних інтересів споживачів; недоотримання надходжень до бюджетів різних рівнів; заміщення легально вироблених алкогольних напоїв фальсифікованими виробами і контрафактною продукцією; втрата ділової репутації товаровиробників; заподіяння шкоди правовласникам торговельних марок; інституціоналізація корупційних практик у відносинах з посадовими особами контролюючих органів; легалізація доходів, здобутих злочинним шляхом; шкідливий вплив на фізичне, психічне, репродуктивне здоров'я населення; отруєння і смертність кінцевих споживачів фальсифікованих алкогольних напоїв.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретичні положення і рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані: *у науково-дослідницькій сфері* – для подальшого вивчення злочинної діяльності у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв та пошуку шляхів і засобів протидії їй; *у правотворчості* – для удосконалення і розвитку положень законодавства, що регулює порядок виробництва і обігу алкогольних напоїв; *у правозастосовній діяльності* – як рекомендації щодо застосування статей 199, 204, 229 КК України, а також інших превентивних заходів, передбачених чинним законодавством та міжнародними актами; *в навчальному процесі* – для викладання дисциплін «Кримінологія», «Протидія злочинності у сфері економіки», «Кваліфікація злочинів», «Розслідування економічних злочинів» і підготовки навчально-методичних матеріалів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Всі сформульовані у дисертації положення та висновки ґрунтуються на власних дослідженнях здобувача. Наукові ідеї та розробки оприлюднені без співавторів у наукових фахових виданнях.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися й обговорювалися на п'яти наукових і науково-практичних конференціях: VI Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» (м. Харків, 18 листопада 2017 р.); VII Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» (м. Харків, 18 травня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 24-25 серпня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи розвитку

юридичної науки» (м. Дніпро, 31 серпня – 1 вересня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства» (м. Харків, 31 серпня – 1 вересня 2018 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено в одинадцяти наукових працях, із них: п'ять статей у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, з яких три – у тих, що включені до міжнародних наукометричних баз, одна – у зарубіжному науковому виданні (Республіка Молдова), а також тезах п'яти доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінка, із них основний текст – 187 сторінок, список використаних джерел (266 найменувань) – 31 сторінка, додатки – 3 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, указано на її зв'язок із науковими планами і програмами, визначено мету й завдання дослідження, його об'єкт і предмет, зазначено про використані методи, теоретичну, нормативну та емпіричну базу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо особистого внеску здобувача, міститься інформація про апробацію матеріалів дисертації, її структуру й обсяг.

Розділ 1 «Незаконне виробництво і обіг алкогольних напоїв як об'єкт кримінологічного дослідження» включає чотири підрозділи і висновки.

У **підрозділі 1.1 «Порядок виробництва і обігу алкогольних напоїв в Україні»** проаналізовано основні терміни і поняття, а також норми законодавства, що регламентують порядок виробництва і обігу алкогольних напоїв, розглянуто підстави віднесення спиртвмісних продуктів до категорії алкогольних напоїв, наведено їх класифікацію, досліджено особливості здійснення господарської діяльності у цій сфері. Виробництво і обіг алкогольних напоїв являє собою складно організований багатоланковий процес господарювання, що охоплює виробничу діяльність і подальші комерційні операції з виготовленими підакцизними товарами. Законний порядок провадження господарської діяльності полягає у сукупності обов'язкових вимог, умов та правил до виготовлення і реалізації алкогольних напоїв. Необхідними умовами дотримання законного порядку виробництва алкогольних напоїв є наявність спеціального дозволу (ліцензії), офіційна реєстрація суб'єкта господарювання, сплата встановлених податків і платежів, перебування у розпорядженні суб'єкта господарювання акцизного

складу; наявність у власності або у розпорядженні приміщення та обладнання, що забезпечують повний технологічний цикл виробництва алкогольних напоїв; використання дозволених видів сировини; дотримання державних стандартів, технічних умов, рецептур і технологічних інструкцій із виготовлення алкогольних напоїв; дотримання правил розливу та маркування готової продукції; виконання вимог законодавства про охорону промислової (інтелектуальної) власності.

Поняття «обіг алкогольних напоїв» трактується як їх випуск на ринок України, переміщення за межі митної території України, а також рух по ланцюгу постачання від виробника до споживача. Обіг охоплює такі господарські операції, як: імпорт, експорт, транспортування, зберігання, оптову та роздрібну торгівлю алкогольними напоями. Кожна з цих операцій регламентована приписами нормативно-правових актів, при цьому торгівля здійснюється на підставі спеціальних дозволів (ліцензій), відповідно до визначених правил.

У підрозділі 1.2 «Незаконне виробництво і обіг алкогольних напоїв: зміст, форми і прояви» досліджено кримінологічну природу цього явища. Його зміст полягає у порушенні встановленого порядку та умов заняття господарською діяльністю з виробництва і обігу алкогольних напоїв заради одержання матеріальної вигоди. Порушення вимог чинного законодавства може здійснюватися у різних формах, але найчастіше це відбувається шляхом вчинення кримінально-караних діянь, що призводять до заподіяння істотної шкоди фінансовим інтересам держави, органів місцевого самоврядування, а також створює загрозу для життя і здоров'я людини. Досліджуване явище зовні проявляється у споріднених формах злочинної поведінки. При цьому об'єктами злочинного впливу можуть бути як повний цикл виробництва алкогольних напоїв або їх обіг, включаючи, самостійні етапи руху товарів, так і окремі ланки господарської діяльності у цій сфері. Злочини, пов'язані з незаконним виробництвом і обігом алкогольних напоїв, характеризуються такими істотними ознаками: порушення встановленого порядку та умов ведення цієї господарської діяльності; умисна форма вини; корисливі мотиви; спрямованість на одержання незаконних доходів від збуту алкогольних напоїв; заподіяння істотної шкоди фінансовим інтересам держави, органів місцевого самоврядування, а також ставлення під загрозу життя і здоров'я людини.

Обґрунтовується думка, що незаконне виробництво і обіг алкогольних напоїв здійснюється у формі незаконного підприємництва (злочинного бізнесу) на періодичній або постійній основі, з метою одержання максимальних доходів від реалізації алкогольних напоїв незаконного походження. Для заняття незаконною підприємницькою діяльністю (злочинним бізнесом) частково використовуються промислові потужності легальних товаровиробників, а також створюються підпільні виробничі цехи і організуються канали збуту незаконного виготовлених алкогольних напоїв.

До злочинів, що охоплюються поняттям незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв, належать діяння, передбачені ст.ст. 204, 199, 229 КК

України. Це споріднені форми злочинної поведінки, в яких виражається зміст і спрямованість незаконного підприємництва у досліджуваній сфері. Поряд із цим, вчинення вказаних злочинів може супроводжуватись вчиненням діянь, передбачених статтями 212, 227, 209 КК України.

У підрозділі 1.3 *«Кримінологічна характеристика злочинів у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв»* проаналізовано кількісні, якісні та кількісно-якісні показники вимірювання досліджуваних злочинів, оцінено рівень їх латентності, визначено тенденції вчинення.

За результатами різних досліджень встановлено, що криміногенна ситуація в аналізованій сфері залишається складною. Найбільша кількість розглядуваних злочинів обліковується упродовж 2015-2016 рр. У вказаний період відбувалися численні перевірки Державної аудиторської служби України фінансово-господарської діяльності ДП «Укрспирт», а також загальнодержавні спецоперації податкової міліції із виявлення і припинення протиправної діяльності у сфері виробництва і реалізації підакцизних товарів. Починаючи з 2017 р., за даними ЄРДР, рівень досліджуваних злочинів має тенденцію до зниження. Це пояснюється зменшенням інтенсивності оперативно-службової діяльності підрозділів податкової міліції у складі ДФС по виявленню і розслідуванню цієї категорії злочинів. Після 2017 р. і дотепер триває реформування правоохоронного органу, уповноваженого здійснювати протидію кримінальним правопорушенням під час застосування податкового законодавства. Протягом останніх років податкова міліція перебуває у стані очікування реорганізації, що постійно відкладається до створення нового органу протидії економічним злочинам. Існуючий стан справ негативно позначається на показниках оперативно-службової діяльності зазначеного правоохоронного органу.

Уявлення про фактичний рівень злочинів у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв можна створити за результатами оцінювання приблизних обсягів їх латентності. Понад половина опитаних експертів (53%) оцінює рівень латентності цих злочинів як високий, тобто, на один зареєстрований злочин припадає від 20 до 50 незареєстрованих; середньолатентними вважають досліджувані злочини 39% експертів (коефіцієнт латентності більше 2, але не більше 20).

У загальній кількості облікованих злочинів переважають діяння, передбачені ст. 199 КК України (53 %), другу позицію посідають злочини, кваліфіковані за ст. 204 КК України (38 %), частка злочинів, облікованих за ст. 229 КК України, складає 9%. Встановлено, що алкогольні напої виготовляються у підпільних цехах шляхом використання спеціального обладнання – 53 %; за допомогою підручних засобів у домашніх умовах – 37 %; шляхом використання промислових потужностей легальних підприємств – 10 %. Абсолютну більшість незаконно виготовлених алкогольних напоїв становлять горілка і коньяк. За регіональним поширенням, зазначена категорія злочинів найчастіше вчиняється у

Львівській, Харківській, Одеській, Запорізькій, Дніпропетровській областях та м. Києві.

У підрозділі 1.4 *«Соціальні наслідки незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв»* досліджено негативні зміни в економіці, підприємницькій діяльності, житті суспільства, життєдіяльності людей, до яких призводить вказана злочинна діяльність. До соціальних наслідків досліджуваного явища віднесено: порушення прав та законних інтересів споживачів; випуск у вільний обіг неякісної і небезпечної алкогольної продукції; недоотримання надходжень до бюджетів різних рівнів; втрата ділової репутації товаровиробників; заміщення легально вироблених алкогольних напоїв фальсифікованими виробами і контрафактною продукцією; зменшення обсягів продажу оригінальної продукції; заподіяння шкоди правовласникам торговельних марок; зменшення рівня доходів і банкрутство легальних виробників алкогольних напоїв; інституціоналізація корупційних практик у відносинах з посадовими особами контролюючих органів; легалізація доходів, здобутих злочинним шляхом; недовіра до контролюючих і правоохоронних органів; ускладнення криміногенної ситуації в регіонах, пов'язане із вчиненням загальнокримінальних злочинів у стані алкогольного сп'яніння; шкідливий вплив на фізичне, психічне, репродуктивне здоров'я населення; отруєння і смертність кінцевих споживачів фальсифікованих алкогольних напоїв.

Розділ 2 «Детермінація злочинів у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв» складається з трьох підрозділів і висновків.

У підрозділі 2.1 *«Механізм функціонування ринку збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв»* розкрито структуру цього ринку, досліджено ланцюг постачання незаконно виготовлених алкогольних напоїв від виробників до споживачів і основні канали збуту такої продукції.

Названі і розглянуті структурні елементи ринку збуту алкогольної продукції незаконного походження, такі як: суб'єкти і учасники відносин купівлі-продажу, інфраструктура ринку, товарний асортимент, кон'юнктура ринку (попит/ пропозиція, ціна товару), управління логістикою і контроль за грошовим обігом.

Проводиться думка про інтегрованість тіншового ринку в легальний ринок, використання його інфраструктури і логістики, змішування різних за походженням алкогольних напоїв у товарних партіях, використання підроблених марок акцизного податку. Вказується, що середня ціна на незаконно виготовлені алкогольні напої коливається у межах 20-40 грн за 0,5 л міцних алкогольних напоїв, тоді як мінімальна роздрібна ціна на них встановлена на рівні від 90 грн і більше. Визначено і охарактеризовано три основних канали збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв: 1) оптовий і роздрібний продаж з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем і мобільних додатків; 2) збут через мережу закладів роздрібної торгівлі; 3) реалізація на розлив через заклади громадського харчування. Зазначається про тенденцію збуту фальсифікованих алкогольних напоїв у забороненій для розливу тарі «Tetra Pak»

і «Bag-in-Box» через мережу Інтернет а також за допомогою закладів роздрібної торгівлі. Вказується про використання для пересилки, перевезень і доставки незаконно виготовлених алкогольних напоїв загальнодержавних логістичних компаній «Укрпошта», «Євроекспрес пошта», «Нова пошта», а також міжнародних сервісів кур'єрської доставки товарів. Описуються способи безпосереднього і опосередкованого збуту алкогольних напоїв.

У підрозділі 2.2 «Детермінуючий комплекс незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв» розглянуто інституційні, економічні, нормативно-правові, організаційно-управлінські, соціокультурні та соціально-психологічні чинники виникнення, поширення і відтворення цього явища.

Інституційні чинники полягають у невизначеності стратегії розвитку лікєро-горілчаної галузі; незавершеності реформування державного концерну спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт»; неефективному управлінні підприємствами державного сектору економіки; суттєвих корупційних ризиках поспішної приватизації ДП «Укрспирт»; збереженні державного регулювання ціноутворення на алкогольні напої.

До економічних чинників віднесено такі: зростання рівня споживання алкогольних напоїв в Україні і світі; щорічне збільшення розмірів ставок акцизного податку, що призводить до подорожчання мінімальних роздрібних цін на алкогольні напої; заміщення легально вироблених алкогольних напоїв фальсифікованими виробами і контрафактною продукцією; суттєва різниця в цінах на алкогольні напої законного і незаконного походження; наявність постійного попиту серед масових споживачів на дешеві алкогольні напої незаконного походження; недоліки національної системи акцизного оподаткування; неналежний контроль за якістю алкогольних напоїв на споживчому ринку України; відсутність вільних цін на алкогольні напої.

Нормативно-правові чинники криються у зарегульованості актами законодавства різної юридичної сили питань ліцензування, оподаткування, ціноутворення, перевезення, зберігання, оптової і роздрібної торгівлі алкогольними напоями; наявності прогалин законодавства, що використовуються правопорушниками для уникнення юридичної відповідальності; неповній відповідності положень національного законодавства міжнародним стандартам у цій сфері.

Серед організаційно-управлінських чинників названо відсутність автоматизованого контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв; недосконалий механізм державного контролю якості і безпечності алкогольних напоїв; недоліки митного контролю за переміщенням підакцизних товарів через митний кордон України; недоліки в роботі органів і служб, що здійснюють запобігання, виявлення та припинення досліджуваної категорії злочинів; неналежний рівень організації профілактично-роз'яснювальної роботи про шкідливий вплив споживання алкогольних напоїв та здоров'я людей.

Соціокультурні чинники полягають у такому: несформованість культури ведення добросесного бізнесу в Україні; укорінення неформальних норм поведінки і сповідування вузькокорпоративним інтересам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв; високий рівень соціальної напруженості та значне поширення депресивних настроїв, що обумовлюють надмірне споживання алкогольних напоїв; невиразний соціальний запит серед малозабезпечених груп населення на споживання якісної і безпечної алкогольної продукції; безмістовне проведення дозвілля і алкоголізація жителів депресивних населених пунктів; систематичні порушення заборони на рекламування алкогольної продукції та ін.

Серед соціально-психологічних чинників вказуються деформації суспільної і побутової свідомості у вигляді: існуючих у бізнес-середовищі традицій порушувати правила економічної конкуренції; мотивації віддавати перевагу незаконним методам підприємництва задля одержання максимальних доходів; стійких інтересів споживачів до придбання алкогольних напоїв за ціною, нижчою від ринкової; толерантного ставлення населення до вживання фальсифікованих алкогольних напоїв. До зазначеної групи чинників належить також алкогольна залежність значної частини населення і пов'язана з цим хвороблива потреба у постійному вживанні алкогольних напоїв.

У підрозділу 2.3 *«Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв»* розкрито сукупність соціально-демографічних, морально-психологічних та кримінально-правових ознак злочинців. Встановлено, що найвищою кримінальною активністю вирізняються чоловіки (71,6 %), віком 26-44 роки (68,2 %), із повною загальною середньою (42,6 %) або професійно-технічною освітою (25,3 %). За родом занять трохи більше половини засуджених (53,3%) на час вчинення злочину не працювали. Із числа зайнятих трудовою діяльністю переважають працівники ринків, продавці магазинів, закладів громадського харчування (60,4%), а також особи, які займалися підприємницькою діяльністю у цій сфері (39,4%). Характерною кримінально-правовою ознакою злочинців є повторне вчинення досліджуваних злочинів (73,2%), що вказує на прямий умисел і стійкість корисливої спрямованості злочинної поведінки винних. На думку опитаних експертів, переважна більшість таких злочинів вчиняється у різних формах співучасті, при цьому мотивами злочинної поведінки виступають прагнення мати додатковий приробіток, одержати доходи на задоволення повсякденних життєвих потреб, а також збільшити прибутковість господарської діяльності у цій сфері.

Залежно від характеру злочинної поведінки і ролі у незаконній підприємницькій діяльності усі злочинці поділяються на легальних і нелегальних виробників алкогольних напоїв, перевізників, дилерів, кур'єрів, комерційних посередників.

Розділ 3 «Протидія злочинам, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв» складається із трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний та міжнародний досвід протидії незаконному виробництву і обігу алкогольних напоїв»* охарактеризовано моделі, механізми і заходи боротьби з цим явищем за кордоном. Зазначається про різні підходи до вирішення цієї проблеми. Вказується загальна тенденція широкого використання автоматизованої системи контролю за виробництвом і рухом алкогольних напоїв по ланцюгу постачання. Розкрито регуляторні, контрольні, обмежуючі механізми превентивного впливу на виробництво і обіг алкогольних напоїв. Досліджено, що серед заходів протидії злочинним проявам у країнах ЄС, США, Канаді найчастіше застосовуються повна або часткова державна монополія на виробництво і продаж алкогольних напоїв; надання спеціальних дозволів на виробництво та/або роздрібну торгівлю алкогольними напоями, ліцензій на ведення бізнесу у цій сфері; встановлення обмежень на рекламування алкогольної продукції, вікових обмежень для споживання алкогольних напоїв, заборон на продаж алкогольних напоїв у недозволених місцях. Крім того, практикується використання акцизних складів і режиму відстроченої сплати акцизного податку; застосування штрафних санкцій, анулювання дозволів, кримінальна відповідальність. Розглянуто механізм дії на території країн ЄС комп'ютеризованої Системи контролю за рухом підакцизних товарів (EMCS), що суттєво знижує ризики випуску у вільний обіг фальсифікованих алкогольних напоїв і неоподаткованої акцизним податком алкогольної продукції.

У підрозділі 3.2 *«Загальносоціальне запобігання злочинам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв»* критично оцінено новий курс державної політики у сфері виробництва й обігу спирту етилового та суміжних галузей, спрямований на скасування державної монополії на виробництво спирту етилового, а також реформування та приватизацію державних підприємств спиртової та лікєро-горілчаної промисловості. Вказується на недоліки упровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв і тютюнових виробів) «Електронна акцизна марка». Поза межами дії цієї системи залишається реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв, розлитих у заборонену законом тару без відповідного маркування, що зараз масово збуваються через мережу закладів громадського харчування, а також за допомогою засобів електронної торгівлі. Підтримується позиція про перспективність упровадження в Україні міжнародної системи виявлення та відстеження підакцизних товарів під час їх переміщення по ланцюгу постачання (Track and Trace). Вона передбачає обов'язкове маркування кожної одиниці алкогольних напоїв унікальним кодом, що дозволяє ідентифікувати товар, перевірити законність його походження і здійснювати дистанційний контроль за його переміщенням по всьому ланцюгу постачання. Зазначений унікальний код погашається в момент продажу алкогольних напоїв кінцевому споживачу і при цьому товар виводиться з обігу, що унеможливорює повторне використання коду у злочинних цілях.

Обґрунтовується необхідність запровадження рекомендацій міжнародних програмних документів ВООЗ, ООН, ЄС щодо профілактики і скорочення шкідливого вживання алкоголю на рівні державної політики. Концепцію і стратегію такої політики слід невідкладно розробити і реалізувати у програмних документах. Зазначається на необхідності запровадження ринкового механізму ціноутворення на алкогольну продукцію, замість нинішнього державного регулювання мінімальних оптово-відпускних та роздрібних цін на такі напої.

У підрозділі 3.3 *«Спеціально-кримінологічне запобігання злочинам у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв»* запропоновано заходи профілактики, виявлення і припинення злочинів у цій сфері, а також мінімізації та усунення наслідків їх вчинення. Цілями профілактичних заходів є такі: усунення кризових явищ у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв; зменшення можливостей для вчинення злочинів; удосконалення системи обліку сировини, готової продукції та обладнання для її виготовлення; захист споживчого ринку від фальсифікату і контрафакту; забезпечення доброчесної конкуренції серед суб'єктів господарювання; полегшення доступу до ринку середнім і малим товаровиробникам; стимулювання правомірної поведінки суб'єктів господарювання.

Серед профілактичних заходів вказано наступні: законодавче встановлення щорічних лімітів на виготовлення і реалізацію спирту для виробництва алкогольних напоїв на внутрішній ринок, виходячи із потреб лікєро-горілчаної промисловості; скасування подвійного оподаткування і встановлення тимчасового трирічного мораторію на підняття ставки акцизного податку на алкогольні напої; нормативне врегулювання порядку та умов здійснення електронної торгівлі алкогольними напоями, а також правил проведення поштових відправлень і кур'єрської доставки цієї продукції; надання повноважень Держпродспоживслужбі проводити планові (позапланові) заходи з перевірки якості і безпечності алкогольних напоїв у місцях зберігання такої продукції і в місцях торгівлі; анулювання уповноваженим органом усіх видів ліцензій, виданих суб'єкту господарювання на підставі рішення суду, у разі встановлення фактів фальсифікації алкогольних напоїв, зберігання, транспортування, реалізації таких напоїв; провадження заходів обмеження шкідливого впливу споживання алкогольних напоїв.

До заходів виявлення і припинення злочинів віднесено такі: проведення щорічних загальнодержавних спеціальних операцій; перекриття каналів нелегального постачання в Україну спиртової сировини, що використовується для незаконного виготовлення міцних алкогольних напоїв; виявлення і блокування веб-контенту, доменів веб-сайтів, веб-сторінок в соціальних мережах, через які здійснюється збут фальсифікованих і контрафактних алкогольних напоїв; викриття і припинення діяльності організованих злочинних угруповань у сфері незаконного обігу алкогольних напоїв; закриття нелегальних закладів громадського харчування, що реалізують міцні алкогольні напої незаконного походження на розлив для споживання на місці.

Мінімізація та усунення наслідків незаконного підприємництва у досліджуваній сфері включає відшкодування потерпілим шкоди, заподіяної отруєнням або смертю, внаслідок вживання незаконно виготовлених алкогольних напоїв; лікування і медико-соціальну реабілітацію осіб, які мають залежність від вживання алкогольних напоїв та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, що полягає у розробленні кримінологічного поняття злочинів, пов'язаних із виробництвом і обігом алкогольних напоїв, наданні їх кримінологічної характеристики, визначенні детермінуючого комплексу та формулюванні рекомендацій щодо заходів запобігання і протидії цим злочинам.

Найбільш вагомими висновками і пропозиціями, сформульованими у дисертації, є такі.

1. Існуючий порядок виробництва і обігу алкогольних напоїв надмірно ускладнений бюрократичними процедурами, містить вагоме податкове обтяження і спрямований на забезпечення фінансових інтересів держави та органів місцевого самоврядування. Водночас, недостатньо захищеними залишаються права добросовісних суб'єктів господарювання, права і свободи споживачів алкогольної продукції, а також внутрішній споживчий ринок від насичення фальсифікованими і контрафактними піддакцизними товарами.

2. Обґрунтовано доцільність розуміння сукупності злочинів, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, як різновиду незаконного підприємництва (злочинного бізнесу), спрямованого на одержання максимальних доходів шляхом скорочення або уникнення обов'язкових витрат на виробництво і реалізацію цих піддакцизних товарів. Зміст і спрямованість незаконного підприємництва у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв полягає у злочинних діях, передбачених ст.ст. 204, 199, 229 КК України.

3. Особливостями кримінологічної характеристики досліджуваних злочинів є зниження їх рівня після 2017 р.; структурне переважання злочинів, передбачених статтями 199 (52%) і 204 (38%) КК України; великі розміри латентності; груповий і повторний характер злочинних посягань; територіальне поширення у промислових регіонах України.

4. Соціальними наслідками незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв є загроза економічній безпеці держави, репутаційні та іміджеві втрати для України у сфері зовнішньої торгівлі, тінізація ринку алкогольних напоїв і зменшення обсягів продажу оригінальної продукції, заподіяння шкоди правласникам торговельних марок, створення загрози для життя і здоров'я населення, ускладнення криміногенної ситуації, віктимізація споживачів алкогольних напоїв.

5. Механізм функціонування ринку алкогольних напоїв включає такі ланки: систему договірних товарно-грошових відносин між виробниками, комерційними посередниками, продавцями і покупцями незаконно виготовлених алкогольних напоїв; використання легальної інфраструктури збуту товарів і логістики доставки; використання інформаційно-телекомунікаційних систем для рекламування і незаконного збуту алкогольних напоїв; здійснення безготівкових розрахунків за допомогою електронних платіжних засобів, а також проведення готівкових розрахунків; вкладення обігових коштів у розширення виробництва, торгівлю і забезпечення корупційного прикриття злочинного бізнесу.

Встановлено, що незаконно виготовлені алкогольні напої збуваються трьома основними каналами на внутрішньому ринку: 1) оптовий і роздрібний продаж через мережу Інтернет; 2) збут через мережу закладів роздрібно́ї торгівлі; 3) реалізація на розлив через заклади громадського харчування.

6. Детермінуючий комплекс незаконного виробництва і обігу алкогольних напоїв включає інституційні, економічні, нормативно-правові, організаційно-управлінські, соціокультурні та соціально-психологічні криміногенні чинники виникнення, поширення та відтворення цього явища. Інституційні, економічні і соціально-психологічні чинники відіграють роль причини злочинної поведінки, оскільки здійснюють довготривалий вплив на колективну свідомість та породжують злочинну мотивацію. Нормативно-правові, організаційно-управлінські та соціокультурні чинники виступають у ролі умов, які сприяють вчиненню злочинів у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв.

7. Контингент злочинців складається із трьох категорій правопорушників: осіб без певного роду занять і стабільних джерел доходів, працівників сфери торгівлі алкогольними напоями, суб'єктів господарювання. Для злочинної поведінки винних характерні корисливі мотиви, стійкість умислу, вчинення споріднених видів злочинів під час заняття злочинним бізнесом на постійній чи періодичній основі. Залежно від характеру злочинної поведінки і ролі у незаконній підприємницькій діяльності усі злочинці поділяються на легальних і нелегальних виробників алкогольних напоїв, перевізників, дилерів, кур'єрів, комерційних посередників.

8. Узагальнення зарубіжного та міжнародного досвіду протидії незаконному виробництву і обігу алкогольних напоїв показало, що в багатьох країнах практикується розділення фінансово-господарської діяльності товаровиробників, торгових дистриб'юторів і ритейлерів. Це унеможливило поєднання функції виробника і продавця алкогольної продукції одним підприємством. Найкращими практиками боротьби із виробництвом і обігом фальсифікованих алкогольних напоїв вважаються повна або часткова державна монополія на виробництво та/або роздрібну торгівлю алкогольними напоями, а також застосування автоматизованої Системи контролю за рухом підакцизних товарів (EMCS).

9. Загальносоціальне запобігання досліджуваній категорії злочинів спрямоване на удосконалення державної політики реформування і розвитку

спиртової та лікєро-горілчаної галузей, підвищення якості регуляторного впливу держави на господарську діяльність у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, забезпечення економічної конкуренції між суб'єктами господарювання, створення сприятливих умов для скорочення шкідливого вживання алкогольних напоїв населенням та зниження попиту на дешеві фальсифіковані алкогольні напої у суспільстві.

10. Спеціально-кримінологічне запобігання і протидія незаконному обігу алкогольних напоїв представлені сукупністю заходів профілактики, обмежень і заборон, виявлення та припинення злочинів, мінімізації і усунення наслідків вчинення злочинів. Пріоритетними вважаються заходи профілактики злочинної поведінки. Вони спрямовуються на усунення кризових явищ у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, зменшення можливостей для вчинення злочинів, стимулювання правомірної поведінки суб'єктів господарювання. Виявлення і припинення злочинних посягань здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами шляхом оперативного реагування на встановлені обставини, що свідчать про планування, підготовку і вчинення злочинів у цій сфері. Пріоритетами запобіжної діяльності виступають викриття і припинення злочинної діяльності організованих злочинних угруповань; ліквідація каналів постачання в Україну незаконної сировини для виготовлення алкогольних напоїв; закриття мережі закладів роздрібної торгівлі незаконно виготовленими алкогольними напоями та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шейко К. В. Предмет та види злочинів, пов'язаних з незаконним обігом алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 207–210.

2. Шейко К. В. Соціальні наслідки незаконного обігу алкогольних напоїв. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 142–145.

3. Шейко К. В. Сучасний стан правового регулювання виробництва та обігу алкогольних напоїв в Україні. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 2-2 (30). С. 164–167.

4. Шейко К. В. Детермінація злочинності у сфері незаконного обігу алкогольних напоїв. *Часопис Київського університету права*. 2018 № 1. С. 236–240.

5. Шейко К. В. Кримінологічна профілактика незаконного обігу алкогольних напоїв в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2018. Вип. 4. Т. 2. С. 85–89.

6. Шейко К. В. Міжнародний досвід протидії незаконному обігу алкогольних напоїв. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 195–202.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Шейко К. В. Негативний вплив незаконного обігу алкогольних напоїв на неповнолітніх. *Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства*: зб. тез наук. доп. і повідомл. VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів, науковців та молодих вчених (18 листопада 2017 р., м. Харків). Харків: Право, 2017. С. 261–263.

8. Шейко К. В. Щодо способів незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту алкогольних напоїв в Україні. *Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства*: зб. тез наук. доп. і повідомлень (18 трав. 2018 р., м. Харків). Харків: Право, 2018. С. 59–61.

9. Шейко К. В. Соціально-культурні заходи запобігання незаконному обігу алкогольної продукції в Україні. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (24-25 серпня 2018 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 103–107.

10. Шейко К. В. Досвід Сполучених Штатів Америки у протидії незаконному обігу алкогольної продукції. *Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 серпня – 1 вересня 2018 р., м. Харків). Харків: Східноукр. наук. юрид. організац., 2018. С. 87–91.

11. Шейко К. В. Соціально-демографічні ознаки осіб, які вчинили злочини у сфері незаконного обігу алкогольних напоїв. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 серпня - 1 вересня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро ГО «Правовий світ», 2018. С. 70–75.

АНОТАЦІЯ

Шейко К.В. Запобігання злочинам, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. – Харків, 2020.

Дисертація є кримінологічним дослідженням злочинів, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв, особи злочинця, детермінуючого комплексу злочинної поведінки. За результатами емпіричного дослідження тенденцій вчинення зазначених злочинів, механізму функціонування ринку збуту

незаконно виготовлених алкогольних напоїв та узагальнення міжнародного досвіду протидії цьому явищу, розроблено комплекс заходів загальносоціального і спеціально-кримінологічного запобігання цим злочинам.

Ключові слова: незаконне виробництво, незаконний обіг, алкогольні напої, фальсифікація, ринок збуту, злочинний бізнес, детермінуючий комплекс, запобігання і протидія злочинам.

АННОТАЦИЯ

Шейко К.В. Предупреждение преступлений, совершаемых в сфере производства и оборота алкогольных напитков. *Квалифицированная научная работа на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академика В.В. Сташиса Национальной академии правовых наук Украины. – Харьков, 2020.

Диссертация является криминологическим исследованием преступлений совершаемых в сфере производства и оборота алкогольных напитков, личности преступника, детерминирующего комплекса преступного поведения. По результатам эмпирического исследования тенденций совершения указанных преступлений, механизма функционирования рынка сбыта незаконно изготовленных алкогольных напитков и обобщения международного опыта противодействия этому явлению разработан комплекс мер общесоциального и специально-криминологического предупреждения этих преступлений.

Ключевые слова: незаконное производство, незаконный оборот, алкогольные напитки, фальсификация, рынок сбыта, преступный бизнес, детерминирующий комплекс, предупреждение и противодействие преступлениям.

SUMMARY

Sheiko K.V. Prevention of crimes committed in the sphere of production and circulation of alcoholic beverages. – *Qualification scientific work as a manuscript.*

Thesis for the degree of Candidate of Law (Ph.D.) in specialty 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Penitentiary Law». – Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems National Ukrainian Academy of Law Sciences. – Kharkiv, 2020.

The dissertation is a criminological research of crimes committed in the field of production and circulation of alcoholic beverages, the identity of the

offender, determining the complex of criminal behavior. Based on the results of an empirical study of trends in these crimes, the mechanism of the market for illicit alcohol and the generalization of international experience in combating this phenomenon developed a set of measures for general social and special criminological prevention of these crimes.

In practice, the illicit production and trafficking of alcoholic beverages is mainly in the form of illegal entrepreneurship (criminal business). One-time crimes in this area are rare. The purpose of illegal entrepreneurship is to obtain maximum income from the sale of alcoholic beverages of illegal origin. It was found that the underground industry of illegal production of alcoholic beverages in Ukraine mainly works to meet the demand for cheap and low-quality alcoholic beverages in the domestic consumer market. The main sales channels of alcoholic beverages of illegal origin in the consumer market of Ukraine are wholesale and retail sales via the Internet; sales through a network of retail outlets; sale for bottling through catering establishments.

The main role in determining the crimes under investigation is played by economic factors. Among them is the growth of alcohol consumption in Ukraine and the world; low purchasing power of the population; significant difference in prices for alcoholic beverages of legal and illegal origin; high rates of excise tax, etc.

A systematic approach to solving the problem of illegal production and circulation of alcoholic beverages is proposed, which covers the following areas: thoughtful reform of the alcohol and alcoholic beverages industry; implementation of recommendations of international program documents of the WHO, UN, EU on prevention and reduction of harmful alcohol consumption; shifting the priorities of preventive activities for the production of alcoholic beverages to the market and illegal trade activities; introduction in Ukraine of an international system for detection and tracking of excisable goods during their movement along the supply chain (Track & Trace); liberalization of pricing policy for alcoholic beverages; improving the mechanism of state control over the quality and safety of alcoholic beverages; detection and cessation of criminal activity related to the illegal production and circulation of alcoholic beverages.

Key words: illegal production, illicit trafficking, alcoholic beverages, falsification, sales market, criminal business, determining complex, crime prevention and counteraction.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент

Лисоєд О.В.

Підписано до друку 31.08.2020 р. Формат 60x90/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Надруковано на різнографі.
Умов. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 289284

Друкарня «Аладдин-Принт»
61023, м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
Тел.: (057) 7170999 <http://aladdin-print.ua>
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 966600 від 28.03.2003 р.